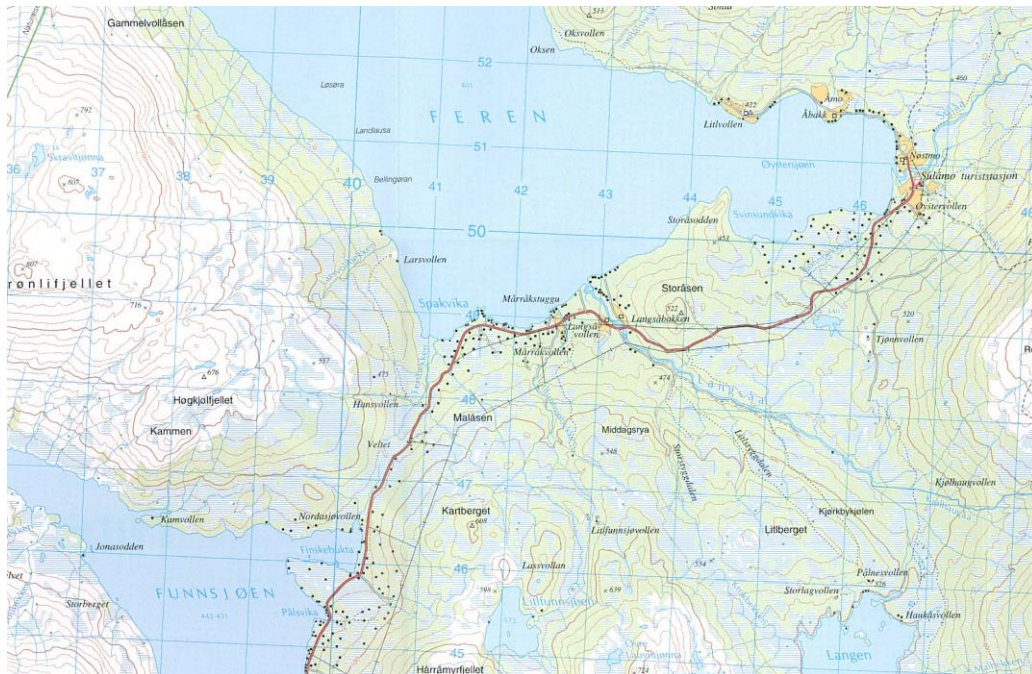

1931 Under en granlegg i Fersdalen i Meråker - del II

Oppe i Fersdalen i Meråker er det en spesiell granlegg - slik du finner tilsvarende i den skogen eller det fjellet du vandrer. Er ikke noe av det mest befriende her i verden å ta med seg ungene, deg selv og ei tørr brødskive ute i skog og mark? Denne brødskiva som kanskje ikke er den mest innbydende der den ligger på brødfjøla hjemme ved kjøleskapet, med litt inntørket brunost opp på. Men når du setter deg på ei tue i fjellet eller under en granlegg ute i skogen, er brødskiva og kaffen det flottest og mest velsmakende gourmetmåltid du har inntatt. Slik også for de under den berømte grana i Fersdalen, hvor enkelte har samlet krefter og produsert noen av de mest fruktbare gener i vår historie hva gjelder forfattere, kunstnere og pionerer. Se del I i *Stjørdalens krønike*, bind 5 - side 21. Men det slutter ikke der. Denne granleggen har fostret noen av våre fremste politikere. Len deg tilbake mot din granlegg, og bli med inn i fire sanne historier - om enn satt inn i trerammer av kunstnerisk frihet. Bli med og hils på noen personer med tilknytning til Fersdalen, selve ”flagget” vårt. Flagget? Det vil du forstå helt til slutt i kapittelet - når du har lest epilogen.

De hadde komme seg gjennom første del av vinteren, virkningen av depresjonen sist på tjuetallet satte sitt preg også på et avsidesliggende dalføre inne ved svenskegrensen. Jula hadde omsider kommet i 1931, og folk og fe skulle unne seg noen få timer vekk fra det hverdagslige. Det var viktig med tradisjoner. For den yngre garde var dette en mulighet til å strekke på beina og riste av seg noe støv. Jula var som i eldre tider for mange en slags renselsesprosess. Slik også for Johan Olaf Nøstmo, sønn av John og Anne Marie på Naustmo. Han gledet seg til å treffe venner på lokalet og feire nyåret. Mest gledet han seg til å treffe ei spesiell ei. Han ville glemme gamle året. Nå så han fremover. Ikke kunne han vite at neste år skulle bokseren Ingmar Johansson bli født, NRK bli statsbedrift, og ingen fredspris skulle bli delt ut. På kontinentet ble Adolf Hitler tysk statsborger. Lite ante han også at to kommende prinsesser skulle bli født i 1932. Den ene kongelig - den andre i filmverden, nemlig vår egen prinsesse Astrid og Elisabeth Taylor. Han skulle bare ha visst at samme året skulle selveste prinsen i Fersdalen bli født.

I romjula tar Johan seg en liten skitur. Han bare måtte oppover åsene for å se utover sin verden. Hva ville 1932 bringe, tro? Hovednyheten på tampen av året var visningen andre

juledag av Norges første lydfilm: ”Den store barnedåpen”. Johan Olaf var selvsagt fullstendig uviten om at den store barnedåpen i hans liv skulle finne sted i Meråker i det nye året. Noe fanger hans oppmerksomhet. Et tre skiller seg ut. Det innbyr til rast. Han hadde sett det tidligere i sin oppvekst, men ikke tenkt noe mer over det underlige i at et så stort og fint tre skulle kunne klare seg der oppe, attpåtil ei gran blant slitesterke furuer. Det var noe som ikke stemte. Han tenkte ikke mer over det, men gikk bort til granleggen. Rundt den var det store røtter som utgjorde naturens egen sittegruppe. Her kunne han slenge seg nedpå uten å bli bløt i baken, samtidig som han fikk hvile ryggen.

Så der sitter den 24-årige Johan Olaf Nøstmo og tenker over sitt liv. Han var som fjellfolket flest, solid og tålmodig. Likevel hadde også han sine drømmer. Han hadde utover høsten ofte vært på besøk hos søster Magda. Der kunne han sitte og snakke med svogeren, Hjalmar. De hadde så mye til felles. Lite visste han at Hjalmar skulle forulykke ved Meråker smelteverk ca. 20 år senere. Men besøkene hjemme hos Magda og Hjalmar hadde og en annen misjon. Her fikk han anledning til å treffe Svea Borgny, søster til Hjalmar. Hun var der ofte og passet smårollingene John og Anne Sofie. Johan Olaf Nøstmo følte seg bekvem i hennes nærvær. Der han sitter under en granlegg i Fersdalen tenker han nok sitt. Det var varme og gode tanker. Noen dager tidligere hadde han vært i byen. ”Uff, for et sted”, sier han noe halvhøyt - mens blikket fanger horisonten over Feren. Dette var noe annet, hans rike, - ”og så de helvetes kvinnfolkene...” - han erindrer noen forfina bydamer de kom i snakk med. ”Nei, takke meg til tausen i Meråker”. Han reiser seg opp, børster av seg noen lyngfrø som kom blåsende. Andre frø begynner sin vandring. Høsten 1932 blir Asbjørn Nøstmo født, ordføreren i Malvik - med gener fra en granlegg i Fersdalen.

*Asbjørn Nøstmo
(G.Johnsen foto)*

Ei vakker staut ungjente beveger seg sist på 1930-tallet oppover fra spisebrakka ved Feren. Hun ville ha noen minutter for seg selv, med sine tanker og sin Gud. Hennes navn er Gjertrud Slungård fra Ysti i Stjørdal, født 6. juni 1916. I lag med sin eldre søster, Marit - var de kokker for et brakkelag på Fersdalen. I laget var også hennes to brødre, Johan Gustav og Torvald, som begge hogg tømmer på vinteren og drev sagbruk om sommeren. - Etter en god halvtime kommer hun over en liten åskam. Hun nærmer seg tregrensa, som den gangen grunnet sau og geiter, var lavere enn i våre dager. I det hun på et vis runder inn på vidden, hvor trærne blir mer og mer spredt, ser Gjertrud ikke bare grana - men hun hører den rope mot seg: ”Kom hit - sett deg her”. Det er noe magisk med det hele. Hun blir mest dratt bort til denne urgamle granleggen, som står der så ensom, men majestetisk blant sine søskenbarn, noen spredte furuer. Og i det hun setter seg ned og ser utover Fersdalen, vet hun at dette ikke blir siste gangen hun tar hvile akkurat her. Hun holder opp hånda for sola som ligger lavt over Blåstøyten. Hun gransker horisonten, en del mørke skyer kommer med vestaværet. Hun gransker sin fremtid. På kontinentet er det uro. Også der mørke skyer. Men det var ikke internasjonale bekymringer som brakt henne ut på vidden - i dobbelforstand. Det var noe mye mer jordnært, men hvor en lett kunne gå seg bort i det følelsesmessige landskapet. En *guttlarv* fra Forradalen hadde sluttet seg til Slungårdfamilien. Ivar het han og kom fra Moen i Forradalen. Flink til å arbeide var han og, en riktig stø og lugum kar. Det sang og brusa litt i trekrona over Gjertrud. Var det et varsel? Det måtte i så fall være et godt varsel, tenkte kokka, hun kjente nemlig sjøl at det bruste i mellomgulvet. Jo, det var nok å gjøre, tungvint som det var i ei brakke langt inni skogen, men - jo da, hun trives bedre nå etter at Ivar kom. Det

begynte å bli skumring, hun måtte komme seg nedover igjen. I det hun forlater den vakre plassen, snur hun seg så vidt på åskammen. De ulike trærne begynner å innta sine fantasifigurer. En kan bli skremt av mindre. Men grana smilte til henne. ”Du kommer nok tilbake”.

En kald vinterdag den 27.januar 1940 giftet Gjertrud seg med sin Ivar, og de bygger seg ei lita stue mellom veien og sjøen like før en kommer til Måråkstugu. Der fikk de sine to første barn, av en søskenflokk på seks. Stua står der den dag i dag, men er påbygd og eies av Meraker Brug. I de vanskelige årene under krigen søkte helt sikkert Gjertrud tilbake til grana, kanskje for å rådføre seg eller for å vise ”noen fremmede” veien videre, hvem vet? I 1948 bygger Ivar (1917-1991) og Gjertrud hus ved Moen i Førsdalen. Og til tross for Ivars lange dager i skogen for Meraker Brug, søkte de med jevne mellomrom tilbake til nettopp skogen og sine røtter der, for ikke å si til grana på Førsdalen. Slik kan vi tenke oss det en vakker vårdag tidlig i mai 1949. Da sitter paret under den samme grana. Også nå er det mørke skyer i horisonten. Stalin, ikke han du las om i del I om Førsdalen, men den virkelige Stalin raslet med sablene. Men paret som myser mot Hermannssnasa føler seg ikke truet, tvert om. Dette var paradiset på jord. Vinden rusker i både hår og klær. De to suger til seg den friske fjellufta. Det gir styrke. Noen frø ramler ned fra grana. De sender sine signaler. De to føler seg både i pakt med naturen og med hverandre. Ivar hjelper Gjertrud opp - det er på tide å ta seg hjemover. Ni måneder senere blir Alf Daniel Moen født, ordføreren i Stjørdal - med gener fra en granlegg i Førsdalen.

*Alf Daniel Moen
(Iversen foto)*

En av de mest kjente bygninger og plasser i Førsdalen er Villa Sorgenfri på Langsåvollen. Den dukker opp straks etter at du har passert Måråkstugu. Stedet ble etablert av Stalin. Nå ja, ikke han du tenker på, men Peter Stalin i 1801. Han var født i Åre i 1753. Se bind 2, side 105. Fra denne svenskjåkklaren Stalin går det en link direkte til Nora i et Dukkehjem av Henrik Ibsen. For hovedpersonene i dette avsnittet går det også en link til Villa Sorgenfri, der tre familiegrenene i dag disponerer hele vollen som et yndig fritidssted. Familien Langsåvold kom første gangen til Villa Sorgenfri i 1835. Da bygsler Kirsti Andersdatter (1792-1878) til seg stedet. Hun var nylig blitt enke, var ”konkurs” og tok sin familie fra Meråker østre til Førsdalen. Det ble byttet bygslingskontrakt, fordi det var enklere å livnære seg på Førsdalen. De neste generasjoner skulle bli boende der, hvor de for det meste levde av det som hørte en fjellgård til. Sønnen Ole gifter seg i 1869 med Beret Johnsdatter Øien, og de overtar Langsåvollen. Dette paret får seks barn, hvorav kun en gutt, han Petter (1873-1966). Petter gifter seg i 1913 med Marit Johnsdatter Langsåbakken (1892-1987) og blir etter hvert eier av stedet. Petter og Marit skulle også få seks barn, og ble den siste familien som drev gården som en ren gård. Tidens utvikling stilte etter hvert andre krav, mulighetene var flere og større utabygds, til tross for oppveksten før krigen og de såkalte harde trettitaltene. Men enkelte ble, eller kun flyttet ned i selve bygda. En av dem var sønnen Brynjulf Magne (1919-2007). Han og broren Paul Margido fikk skjøte på Langsåvollen i 1979, og overlot dette til nåværende generasjoner i 1988. I dag er Langsåvollen i Førsdalen et av Meråkers mest kjente kulturminner, med en historie på godt og vondt.

Det var nok ikke like enkelt å drive gård i Førsdalen. Men de klamret seg fast, levde i og med naturen, på naturens premisser. Et slikt sted og en slik tilværelse knytter folket utrolig nært til nøyksomhet, tålmodighet og kjærlighet til skaperverket. Det ble sterke bånd som knyttet den oppvoksende slekt til Førsdalen. Slik også for Brynjulf. Han hadde nok sine utflukter, sin

nysgjerrige trang - men det var alltid godt ”å kámmå heimatt”. Da vandret han oppover liene, ristet av seg byen og skjønnte på nytt at det var her han hørte hjemme. Og da *Slungårdan* kom til Fersdalen, og etablerte sag i Sagvika - ble det helt naturlig å søke arbeid på saga. Brynulf hadde fått et tryggere anker. Og her ble han. Han ble en del av saga fra første dag, og flyttet fra Fersdalen da Slungårdssaga flyttet ned i Meråker. Brynjulf hadde sine faste ruter i terrenget. Han kunne nok følge de ulike dyretråkkene - det var den sikreste ruta, men han hadde også sin egen rute som brakte ham til ulike plasser som betydde noe for ham. Der trakk han seg tilbake til en verden hvor kun han eksisterte. Her gjorde han opp regnskap. Et av disse stedene var ei forunderlig gran i tregrensa rett ovenfor Langsåvollen. Den skilte seg så ut. Til tross for at han så at andre også hadde vært der, ble det til at han alltid måtte bortom grana på sine vandringer. Slik også en sein aprildag i 1951. Det hadde gått hardt på snøen etter påske, og de øverste partiene var bar. Sola brente faretruende i snøen nede i morka, men her oppe på barflekken var det mindre skarpt, og det var ganske så befriende å ta av seg skiene etter å ha tråkket igjennom både titt og ofte. Nå vandre han litt i fjorårslyngen, på vei mot grana der borte. På avstand så han at den ventet på ham. Han satte seg ned, nøt den varme vårsola - tenke igjennom livet, både i revy og fremtid. Han hadde fått skjøte i 1950 på Nordiåsen - eller som de gamle sa: ”på Arnåsen i Noliåsa” - og flyttet fra Fersdalen ned til bygda. Alt kom på en gang. Flytting av saga og flytting fra Langsåvollen. I og for seg både greit og nødvendig for seg og sin lille familie. Ragnild fra byen hadde kommet inn i hans liv. De giftet seg midt i juli i 1947 og nå hadde de fått sitt eget, for ikke å snakke om lille Marthe Isbell. Og han far Petter så ut til å gå alderdommen trygt i møte, men så hadde han også hun mor, Marit - som var nesten 20 år yngre - og full av krefter stadig. Jo, livet var ikke så verst å leve. Å sitte der ved grana ga velvære og optimisme. En tur i naturen i Fersdalen var hans medisin. Grana var en ypperlig doktor. Så vandrer ham hjemover. Ni måneder senere, den 31. januar blir Bård Langsåvold født, ordføreren i Meråker - med gener fra en granlegg i Fersdalen.

Bård Langsåvold
(Foto:Ivar Værnesbranden, Stj-Blad)

På gården Ysti i Stjørdal vokser Torvald Slungård (1914-1975) opp. I mellomkrigsårene drar han og to brødre til Fersdalen, hvor de starter opp det første sagbruket i Sagvika, som ligger knapt en halv kilometer før Langsåvollen, og må ikke forveksles med Spakvika. Sammen med sine to søstre, etablere de på et vis en liten familiebedrift der inne i dalføret. Etter hvert kommer andre til, blant annet Ivar fra Forradalen, - som nevnt tidligere i dette kapittelet. Murene etter bruket vises den dag i dag. Tømmeret ble ofte hogd i Steindalen og fløtet over sjøen eller kjørt med hest på isen. I Sagvika ble det bygd flere mindre hus for arbeidsfolket. Flere av disse står der den dag i dag. I Sagvika bygde også Torvald familiens første bolig, ei tømra hytte på ca. 25 kvm. Her vokste fem unger opp før familien flyttet ned i bygda først på femtitallet. Dette som følge av at sagbruket ble flyttet til Kvernbecken i Stasjonsbygda. Men båndene til Fersdalen var meget sterke. Det var dit inn de søkte for å finne fred og ro i sjelen. Denne sterke tilknytningen til dalføret forplantet seg til de neste generasjoner, takke være Torvald. I 1962 kjøpte han Utistuggu på Litjvollen, og i 1974 kjøpte kona Margit Østistuggu. Både hytta ved Sagvika og Litjvollen er i dag feriesteder for flere Slungårdfamilier. Det er lagt ned mye arbeid og ressurser i restaurering av Litjvollen, som vel i dag kan sies å være et midtpunkt i Slungårdfamilien.

En junidag i 1941 blir Daniel født, som sønn av nevnte Margit og Torvald Slungård. I løpet av fem år fikk ekteparet i den lille hytta ved Sagvika fem barn. Det gir ettertanke. Et barn pr.

krigsår. Det var nok trangt til visse tider i dobbelt forstand, men *Slungården* er ikke av de som klager. De er ikke redde for å ta et tak. Privat initiativ lå vel bevart i ryggmargen. Etter mer enn ti år inne på fjellet, vokste Daniel opp nede i Meråker. Daniel tilhørte den generasjonen som tidlig skulle krøkes, og var derfor en av mange tenåringer som ”dro til sjøs”. Etter et par år ute, var nok meningen å gå styrmannsskolen, men han havnet på Handelsskolen i Trondheim. Og der ble hans skjebne beseglet 16 år gammel. Kvinnfolk naturligvis. Her traff han sin tilkommende Dagmar, ei ekte flott byjente - jordnær til tusen. Snart var Daniel tilbake i Meråker på sagbruket til far sin. Og her ble han. Dagmar og Daniel giftet seg den 14. juli 1962. Under hele oppveksten, og i hele sitt liv, har fjellet kalt på ham både titt og ofte. Dagmar ble også glad i fjellet, og de hadde mange turer innover til sin barndoms dal. Så også den første påsken etter at de ble gift. Like sikkert som at veien går i oppløsning og er like dårlig hver påske, like sikkert binder den folket sammen. Påskene i Fersdalen har alltid vært preget av familiesammenkomster, liv og røre. Slik også i 1963. Rundt påsketider vandrer derfor en ung mann for seg selv innover åskammene ovenfor tregrensa i Fersdalen. Han ser det velkjente landemerket, den merkverdige - noe malplasserte grana som han har rastet ved så mange ganger. Han mest føler seg som de unge indianerne som forlot stammen for å dra til den hellige plass, hvor de satt til de fikk sin ”visjon”, en åndelig rus i naturen. Han kan ikke gå forbi i dag heller. Han setter seg inntil stammen. Sniffer og doper seg i det rene. Han ser alt så mye klarere. Problemene blir mindre. Han føler seg privilegert. Han var heldig som hadde Dagmar. Straks etter nyåret 1964 blir Anne Kathrine Slungård født, ordføreren i Trondheim - med gener fra en granlegg i Fersdalen.

Anne Kathrine Slungård

Epilog: De nevnte personer har til og med på ett tidspunkt vært ordførere samtidig. Til tross for en viss kunstnerisk frihet her i presentasjonen, med et visst glimt i øye - er det et faktum at det ikke bare er en link mellom våre respektive ordførere og Fersdalen, men også på et vis mellom ordførerne selv. Forfedrene var en del av det samme miljøet. Den skarpe iaktaker vil se at realistisk sett så står Slungårdssaga meget sentralt frem som en fellesnevner. Linken går igjen som røde tråder - med en blå farge i midten, som en nødvendig kontrast, korrektur og ledetråd på de hvite vidder innover vinterlandskapet. Fersdalen er Norge i rødt, hvitt og blått.

